

פרשת כי תצא

נגד השנאה - חירות שאינה שבויה בעבר

בתוך שפע המצוות שבפרשת כי תצא מופיעות שתי הוראות מפתיעות:

“לא תתעב אָדָמִי, כִּי אֶחִיךָ הוּא. לֹא תִתְעַב מִצְרִי, כִּי גֵר הָיִיתָ בְּאֶרֶצוֹ.”

הפסוקים הללו חורגים מן האינטואיציה הטבעית. המצרים שיעבדו את בני ישראל בפרך, גזרו עליהם גזרות מוות וניסו לשבור את רוחם. האדומים הם בני עשיו, והמסורת עצמה קבעה כי “עשיו שונא ליעקב”. ואף על פי כן, התורה מצווה לא לתעב.

יש להילחם ברע, אך אין להיסחף לשנאה. המצרים אמנם פשעו, אך בתחילת דרכם נתנו מחסה ליוסף ולמשפחתו. הרעה באה כאשר קם “מלך חדש”, והאחריות איננה זהה לעם כולו. **אם בני ישראל היו ממשיכים לשנוא את מצרים,**

המשך נגד השנאה - חירות שאינה שבויה בעבר

מנהיגות בפרשה
הרב זקס

**“משה שהוציא את בני ישראל ממצרים לא
היה מצליח להוציא את מצרים מבני ישראל.”
הם היו נותרים עבדים בנפשם, “שבויים
בשלשלאות הטינה”.**

כך גם ביחס לאדום. העובדה שעשיו שונא אינה מחייבת את
יעקב להשיב באותה מטבע. **“להשיב לשנאה בשנאה הוא
לרדת לרמה של האויב”** שנאה מגדירה זהות דרך דרך האויב
ומקבעת את העבר ככוח שולט.

רעיון זה מובע באמצעות תורת המשחקים: אסטרטגיית
“מידה כנגד מידה נדיבה” מלמדת שאם נגיב תמיד במידה
כנגד מידה, נילכד במעגל נקם הרסני. יש לשבור את המעגל
באמצעות מחילה מזדמנת. בדומה לכך אמרו חז"ל כי
העולם לא היה מתקיים אילו נברא רק במידת הדין; נצרכה
גם מידת הרחמים.

שפת השנאה היא הכוח ההיסטורי ההרסני ביותר. קל
להיעשות מנהיג באמצעות ליבוי איבה. קשה יותר לרומם
ציבור אל אחריות מוסרית. גדולתו של משה היא בכך שהוא
מלמד את עמו להיאבק באויב בלי לאבד את צלם האנוש.
חירות פוליטית איננה מספיקה; דרושה גם חירות רגשית. כדי
להיות חופשי באמת צריך להשתחרר מן השנאה.

מעובד מתוך האתר של הרב זקס וספריו השונים
לקריאה בהרחבה סרקו את הברקוד

מנהיגות - מודל לחקוי

מנהיגות רעילה מול מנהיגות מרוצפת

כיצד מנהיגים יכולים לבנות כוח באמצעות שנאה. שפת שנאה יוצרת "איבה בין בני אמונות שונות ומוצאים שונים שחיו בשכנות שלווה מאות שנים." היא מעניקה תחושת אחדות מדומה סביב אויב משותף. אך זוהי הנהגה רעילה.

מולה ניצבת **מנהיגות מעצבת**: הבחנתו של ג'יימס מקגרדור ברנס בין מנהיגות מתגמלת למנהיגות מעצבת. מנהיגות מעצבת "מרוממת. היא מוסרית אך לא מוסרנית" היא פונה לערכים ומעלה את הציבור לרובד מוסרי גבוה יותר. במקום לנצל רגשות נקם, היא מחנכת להבחנה בין חטא לחוטא, בין זיכרון לעבדות רגשית. בכך היא משנה לא רק מציאות פוליטית אלא גם תודעה מוסרית.

לשבור את מעגל השנאה - תפקידו של מנהיג

העיקרון המנהיגותי כאן איננו רק לא לשנוא, אלא לבלום שנאה לפני שהיא נעשית זהות. מנהיג נדרש לבצע פעולה אקטיבית: לעצור את הדחף להגיב באותה מטבע, לא לאפשר לשיח ציבורי להידרדר לליבו איבה, ולהבהיר שהמאבק הוא נגד מעשים רעים - לא נגד בני אדם. תפקידו לשבור מעגל נקם, גם כשזה לא פופולרי. בכך הוא שומר על חירות מוסרית ועל צלם אנוש.

עקרונות
במנהיגות

עקרונות במנהיגות - הרב יונתן זקס | נגד השנאה - חירות שאינה שבויה בעבר

אל תיתן לשנאה להנהיג
שנאה מגייסת מהר – אך הורסת עמוק.
מנהיגות אמיתית בונה חירות פנימית. זכור את העבר, אך
בחר בעתיד שאינו כבול אליו. כך נבנית עוצמה מוסרית.

עקרונות בחינוך

צוותי חינוך:

- **זהות מוסרית:** כיצד אנו מוודאים שהארגון שלנו אינו מגדיר את עצמו דרך התנגדות לאחרים?
- **ניהול קונפליקט:** האם אנו נאבקים בבעיה מבלי להפוך את האדם לבעיה?
- **שיח מכבד:** כיצד אנו מונעים משפת האשמה ושנאה לחלחל לשיח הבית־ספרי?

תלמידים:

- **שחרור רגשי:** האם אתה נושא טינה שמגבילה אותך?
- **זהות אישית:** האם אתה מגדיר את עצמך דרך מה שאתה שונא או דרך מה שאתה אוהב?
- **קונפליקט:** כיצד ניתן להתנגד למעשים רעים מבלי לשנוא אנשים?